

Pr. dr. Alexandru Bulgaru,
Centrul de Cercetare Teologică Ortodoxă Interdisciplinară
„Sfinții Trei Ierarhi”,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

MONAHISMUL ÎN BRITANIA ANGLO-SAXONĂ, ÎN SECOLUL AL VII-LEA

***Abstract:** The development of monasticism in Britain on two fronts was an interesting feature. Pope Gregory the Great brought missionaries from Rome to the southern region, where they started their work in the kingdom of Kent. From there, the Roman tradition of Christianity flourished into the other kingdoms of England. The first to arrive in the north were the Iona-based Celtic missionaries. This meant that two distinct monastic traditions were being promoted throughout Britain by two different missionary groups.*

It is almost impossible to pinpoint how or when structured monasticism spread to the smaller island because the Roman Empire never reached Ireland, which is the fundamental reason why the Celtic and Roman traditions diverge from one another.

The Celtic tradition in Britain and its monasticism continued after the Council of Whitby in 664, which adjourned in favor of the Roman tradition. Iona and Lindisfarne are two examples of Celtic monasteries in northern Britain that kept fast to their beliefs for a long time.

***Keywords:** monahism, Hilda, Beda Venerabilul, Whitby, Lindisfarne, Benedict Biscop.*

Potrivit tradiției, anul 597 reprezintă începutul încreștinării regatelor anglo-saxone. Regele Æthelberht al Kentului a fost primul rege anglo-saxon care nu numai că a acceptat prezența misionarilor creștini de la Roma, oferindu-le libertate deplină, dar a și acceptat să fie botezat.

Lucrarea de evanghelizare a acestor ținuturi i-a fost încredințată de Papa Grigorie cel Mare lui Augustin, un călugăr benedictin, starețul Mănăstirii „Sf. Andrei” din Roma, care a devenit primul Arhiepiscop

de Canterbury¹. Astfel, odată cu misiunea lui Augustin a avut loc și o temeluire a monahismului în spațiul anglo-saxon.

În misiunea sa de încreștinare, Augustin a fost însoțit de câțiva călugări din mănăstirea de la „Sf. Andrei” din Roma, toți fiind tributari tradiției monahale din Italia secolului al VI-lea. Această tradiție îmbina regulile monahale ale Sfântului Benedict de Nursia și regulile tipiconale și monahale care existau la Roma, în așa numitele „mănăstiri basilicale”. Mănăstirea înființată de ei la Canterbury și așezată sub ocrotirea Sfinților Apostoli Petru și Pavel era asemănătoare cu mănăstirea „Sf. Andrei” din Roma², fiind construită pe un teren dat de însuși regele Æthelberht al Kentului. Mai târziu, după moartea primului arhiepiscop de Canterbury, a fost așezată sub patronajul spiritual al Sfântului Augustin de Canterbury³.

În anul 604, Augustin l-a hirotonit pe Justus, unul dintre ucenicii săi cu care a venit de la Roma, pentru nou înființatul scaun episcopal de Rochester, care deservea o parte dintre creștinii regatului Kent⁴. Acolo a construit o catedrală, închinată Sfântului Apostol Andrei, în amintirea bisericii omonime din Roma. Deși cercetătoarea Marilyn Dunn⁵ o amintește între primele așezăminte monahale, istoricul F. M. Stenton este de părere că, de vreme ce Justus nu a fost amintit de Beda ca fiind călugăr, nici catedrala pe care a construit-o nu a avut regim de mănăstire⁶, lucru întărit și de Peter Hunter Blair⁷.

1. Diarmaid MACCULLOCH, *Istoria creștinismului*, trad. C. Dumitru, M.S. Chirilă, Ed. Polirom, Iași, 2011, p. 316.

2. David KNOWLES, *The Monastic Order in England. A History of its development from the times of St. Dunstan to The Fourth Lateran Council*, Cambridge University Press, Cambridge, 1963, p. 21.

3. John BLAIR, *The Church in Anglo-Saxon society*, Oxford University Press, Oxford, 2005, pp. 61-62.

4. Nicholas BROOKS, *The Early History of the Church of Canterbury*, Leicester University Press, 1984, p. 221.

5. Marilyn DUNN, *The Emergence of Monasticism From the Desert Fathers to the Early Middle Ages*, Blackwell Publishing, Cornwall, 2003, p. 195.

6. Frank Merry STENTON, *Anglo-Saxon England*, Clarendon Press, Oxford, 1970, p. 146.

7. Peter HUNTER BLAIR, *The World of Bede*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, p. 139.

Monahismul a fost forma predominantă de exprimare religioasă în Anglia în perioada cuprinsă între convertirea anglo-saxonilor la creștinism (sec. VI-VII) și sfârșitul primei epoci vikinge (c. 900). Cei mai mulți dintre oamenii cucernici, bărbații sau femei, ale căror fapte le întâlnim relatate în scrierile contemporanilor au fost, pentru cel puțin o parte din cariera lor, asociați cu o instituție religioasă comunitară, înainte de a adopta o existență solitară sau eremitică⁸. Mănăstirea era astfel centrul întregii vieți religioase anglo-saxone. Aceasta satisfăcea aspirațiile devoționale ale bărbaților și femeilor evlavioase, servea și nevoile spirituale ale mirenilor și îndeplinea și o funcție socială valoroasă.

Marilyn Dunn oferă informații cu privire la viața liturgică a mănăstirii din Canterbury, arătând că personalul monahal de la Mănăstirea „Sf. Petru și Pavel” avea rolul de a asigura oficierea zilnică a slujbelor, în special a Sfintei Liturghii, după modelul bisericilor din Roma⁹.

În pofida moștenirii romane din care se trăgea, nu există dovezi potrivit cărora monahismul intrat în Anglia odată cu Augustin ar fi fost însoțit și de o efervescență intelectuală.

Prima înflorire reală a învățaturii și a artei monahale a avut loc spre sfârșitul secolului al VII-lea¹⁰.

În partea de nord a insulei creștinismul era încă tributar misiunilor irlandeze, majoritatea aflați în legătură cu mănăstirea de tradiție irlandeză de la Iona. Din această mănăstire s-au răspândit și primii reprezentanți ai monahismului în regatul Northumbriei. Regele Oswald este cel căruia i se datorează stabilirea unui scaun episcopal în acest regat, după eșecul pe care l-a avut episcopul Paulinus, odată cu moartea regelui Edwin. Oswald a cerut călugărilor de la Mănăstirea Iona o persoană potrivită pentru a evangheliza regatul. Episcopul Aidan a fost considerat ca fiind cel mai potrivit, stabilindu-și scaunul episcopal la Lindisfarne și înființând acolo, în anul 635, o mănăstire.

8. Sarah FOOT, *Monastic Life in Anglo-Saxon England, c. 600-900*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, p. 4.

9. M. DUNN, *The Emergence of Monasticism...*, p. 195

10. David KNOWLES, “The Cultural Influence of English Medieval Monasticism”, în: *The Cambridge Historical Journal*, 1943, Vol. 7, No. 3 (1943), p. 148.

Astfel, el a putut să desfășoare activitățile specifice demnității lui, dar, în același timp, să ducă și o viață de monah¹¹. Lindisfarne a devenit rapid un loc de retragere și de rugăciune pentru mulți creștini, monahismul din această zonă cunoscând o perioadă înfloritoare¹². După moartea lui, mănăstirea de la Lindisfarne a continuat să fie un important centru de răspândire a creștinismului în tot nordul insulei, monahii de acolo efectuând misiuni nu numai în Northumbria, ci și în Mercia.

Poate că cea mai luminoasă figură monahală a acestei mănăstiri, în secolul VII, după Aidan, este cea a lui Cuthbert, călugăr, iar mai târziu stareț și episcop¹³. *Viața lui Cuthbert*, al cărei autor este anonim, este astăzi cea mai veche mărturie literară din Anglia¹⁴. Potrivit informațiilor oferite de Beda, Cuthbert a ucenicit pe lângă Boisil, un preot de mare virtute, în Mănăstirea Melrose¹⁵, care este pe malul râului Tweed și care era condusă de starețul Eata. După ce acesta plecat la Domnul, Cuthbert a fost rânduit peste această mănăstire, unde a instruit pe mulți în viața monahală, prin exemplul comportamentului său¹⁶.

Dacă în primii ani ai prezenței creștinismului pe insulă cele două tradiții monahale, cea romană și cea irlandeză, au coexistat, în teritorii diferite, spre a doua jumătate a secolului al VII-lea acestea au intrat în conflict. Cel care a dorit să alinieze tradiția monahală din nordul insulei la tradiția romană a fost Wilfrid. Astfel, regulile monahale ale Sfântului Benedict de Nursia au prins rădăcini în spațiul anglo-saxon până spre mijlocul secolului al VII-lea, în special prin intervenția lui Wilfrid. Acesta, după ce a ucenicit în Mănăstirea de la Lindisfarne, a călătorit pentru câțiva ani la Roma. În anul 658, când a revenit în Anglia, a adus

11. M. DUNN, *The Emergence of Monasticism...*, p. 196

12. D. KNOWLES, *Christian monasticism*, McGraw-Hill, New York, 1969, pp. 40-41.

13. Minunile acestuia sunt relatate de Beda Venerabilul. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 29, pp. 277-280. Traducerea relatării minunilor în Anexa 13.

14. Bertram COLGRAVE (ed.), *The two lives of St Cuthbert*, Cambridge, 1940, p. 104.

15. Mănăstire înființată de Episcopul Aidan.

16. BEDE, *The Ecclesiastical history of the English people*, Richmond, Tiger of the stripe, 2008, IV, 27, pp. 271-272.

cu sine, împreună cu multe alte tradiții romane, și regulile monahale ale Sfântului Benedict, pe care le-a transmis mănăstirilor de la Ripon și Hexham, fondate de el¹⁷. Astfel, regulile monahale benedictine au prins rădăcini în nordul spațiului anglo-saxon până spre mijlocul secolului al VII-lea. În urma sinodului ținut la Whiby în anul 664, tradiția monahală romană s-a impus, treptat, în toată insula¹⁸.

Personalitatea lui Wilfrid a fost strâns legată de cea a lui Biscop, prietenul cu care a călătorit la Roma. Puternic influențat de tradiția monahală benedictină, acesta, după o ședere de doi ani la Lérins (unde și-a adăugat numelui său un al doilea nume, Benedict – în cinstea Sfântului Benedict de Nursia), iar mai apoi la Roma, s-a întors în Britania împreună cu noul Arhiepiscop de Canterbury, Teodor. Timp de doi ani, între 669-671, din încredințarea lui, a îndeplinit ascultarea de stareț al celebrei mănăstiri de la Canterbury¹⁹.

Benedict Biscop, după altă vizită la Roma, a fondat mănăstirile de la Wearmouth și Jarrow (în 674, respectiv 681), mănăstiri în care a viețuit Beda Venerabilul²⁰.

De numele lui Benedict Biscop se leagă fuzionarea celor două tradiții monahale, romană și celtică. Acesta a fost un misionar neîntrecut, care, pe lângă lucrarea sa bogată, s-a străduit să ridice mănăstirile ridicate de el, într-un ținut rupt de cultura europeană, la standardele mănăstirilor din restul continentului, implementând printre altele cântarea antifonală și aducând metoda construirii geamurilor la fel ca la mănăstirile din Europa de Apus. Tot Benedict a fost cel care a încurajat introducerea ceremonialului liturgic întocmai ca la Roma²¹. În vremea sa, călugării din Lindisfarne s-au perfecționat în redactarea manuscriselor, iar din acea perioadă au rămas fragmente prețioase de

17. D. KNOWLES, *The Monastic Order in England...*, p. 22.

18. Din păcate, nu există mărturii care să ne ofere informații cu privire la rapiditatea acceptării hotărârilor de la Whitby, mai ales că principala sursă oferită de Beda s-a concentrat pe evidențierea Bisericii de la Roma ca păstrătoare a tradiției corecte. J. BLAIR, *The Church in Anglo-Saxon society...*, p. 80.

19. D. KNOWLES, *The Monastic Order in England...*, p. 22.

20. D. KNOWLES, *The Monastic Order in England...*, p. 22.

21. D. KNOWLES, "The Cultural Influence of English Medieval Monasticism"..., p. 148.

artă: crucile de la Bewcastle și Ruthwell sau mărturii literare precum *The Dream of the Rood (Visul despre Crucea lui Iisus)*²².

Un aspect interesant este acela că primele mănăstiri ridicate în Britania au fost înființate în mod exclusiv pentru bărbați călugări. Totuși, în scurt timp, în strânsă legătură cu aceste comunități monahale, s-au format mici comunități de femei credincioase, devenite mai apoi călugărițe²³. Monahismul feminin s-a dezvoltat în special pe la jumătatea veacului al VII-lea. Primele așezăminte monahale de acest fel au fost înființate de Eanswith (fiica regelui Eadbald de Kent și nepoata lui Æthelberht), la Folkestone, între anii 630-640, și de Regina Ethelburga de Lyminge, în anul 633²⁴.

O însemnată comunitate de călugărițe s-a format la Streonshalh (mai târziu redenumită Whitby). Mănăstirea a fost fondată în anul 657, de regele Oswiu al Northumbriei, fiind construită în stil irlandez, cu paraclise mici separate, chilii și spații de lucru, înconjurată toate de un zid²⁵. La această mănăstire a fost rânduită ca primă stareță Hilda, o strănepoată a regelui Edwin, primul rege al Northumbriei, deci o monahie cu sânge regal. Viața ei a fost una deosebit de așezată și de

22. *The Dream of the Rood (Visul despre Crucea lui Iisus)* este unul dintre poemele creștine din corpus-ul literaturii engleze vechi și un exemplu al genului de poezie onirică. În visul său, naratorul poemului vorbește cu Crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul Iisus Hristos. John V. FLEMING, "The Dream of the Rood and anglo-saxon monasticism", în *Traditio*, 1966, Vol. 22 (1966), p. 43.

23. Jane TIBBETTS SCHULENBURG, "Women's Monastic Communities, 500-1100: Patterns of Expansion and Decline" in: *Signs*, The University of Chicago Press, Vol. 14, No. 2, (Winter, 1989), p. 264.

24. J. TIBBETTS SCHULENBURG, "Women's Monastic Communities, 500-1100:...", pp. 264-265.

25. În timpul săpăturilor arheologice au fost descoperite la Whitby trei clădiri rectangulare de piatră. Una măsoară 7 x 3,6 m, iar celelalte două 5,5 x 3,5 m. Fiecare avea o piatră în mijloc, un lavoar pentru spălare, precum și un sistem de scurgere a apei. În cadrul acestor ansambluri monahale a fost descoperită și o clădire în formă de L, care se pare că ținea loc de atelier de fierărie. Printre alte elemente descoperite în acest sit a fost și o piatră, pe care era inscripționat numele stareței Aelfled, care a murit în jurul anilor 713-714. Totodată au fost descoperite coperti de carte, semne de carte, fragmente de pahare. C. PEERS & C. A. RALEGH RADFORD, "The Saxon Monastery of Whitby", in: *Archaeologia*, The Society of Antiquaries of London, 89 (1943), pp.45-46.

curată, încă din tinerețe²⁶. A fost botezată la 14 ani, de episcopul Paulinus de York, în ziua de Paști a anului 627, iar la 33 de ani, o vârstă cu un simbolism aparte în lumea creștină, a intrat în monahism sub îndrumarea Sfântului Aidan²⁷. În jurul anului 650, Hilda a fost rânduită ca stareță la mănăstirea de la Hartlepool, fondată cu câțiva ani înainte de Heiu, prima călugăriță din regatul Northumbriei²⁸.

Conform informațiilor păstrate de la Beda, în mănăstirea de la Whitby aceasta a stabilit o rânduială monahală strictă, învățând

„respectarea dreptății, a evlaviei, a castității și a altor virtuți, în special a păcii și a milosteniei, astfel încât, după exemplul bisericii primare, nimeni nu era bogat și nimeni nu era sărac, toate erau în comun pentru toți și niciunul nu avea nicio proprietate. Chibzuiala ei era atat de mare, încât nu numai oameni simpli, ci și regi și prinți, cu diferite ocazii, întrebau și primeau sfatul ei”²⁹.

Tot Hildei i se datorează formarea duhovnicească a episcopilor: Bosa, Hedda, Otfor, Ioan și Wilfrid³⁰. Potrivit lui Carol Neuman de Vegvar, această sarcină s-ar fi datorat și descendenței sale regale, care îi dădea autoritatea de a supraveghea formarea viitorilor misionari³¹. Sfârșitul pământesc al acesteia este relatat tot de Beda, care spune că, după ce Hilda

„a condus această mănăstire mulți ani, i-a fost mulțumit Celui care a făcut o astfel de rânduială pentru mântuirea noastră, dându-i sufletului ei sfânt încercarea unei lungi boli, până la sfârșitul căruia, potrivit exemplului apostolului, puterea ei a fost vădită în slăbiciune. Căzând într-o febră, a cuprins-o o căldură violentă și a fost afectată de ea de șase ani continuu [...]. În cel de-al șaptelea an al bolii ei, boala întorcându-se spre

26. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 23, p. 255.

27. Thomas CARSON (ed.), *The New Catholic Encyclopedia. Second Edition*, Gale, vol. 6, Washington D.C., 2002, p. 830.

28. Mary BATESON, “Origin and Early History of Double Monasteries”, in: *Transactions of the Royal Historical Society, New Series*, Vol. 13, 1899, p. 169.

29. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 23, p. 255.

30. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 23, p. 257.

31. Carol NEUMAN DE VEGVAR, “Saints and Companions to Saints: Anglo-Saxon Royal Women Monastics in Context”, in: Paul SZARMACH (ed.), *Old English Prose Saints` Lives and their contexts*, State University of New York Press, New York, 1996, p. 53.

interior, ea se apropia de ultima ei zi și la cântatul cocoșului, primind sfânta comuniune pentru a o însoți pe drumul ei, a chemat împreună slujitorii lui Hristos care se aflau în aceeași mănăstire, i-a sfătuit să păstreze pacea evanghelică între ei și cu toți ceilalți; și, în timp ce vorbea, a văzut cu bucurie că se apropie moartea sau dacă am putea vorbi în cuvintele Domnului nostru, a trecut de la moarte la viață³².

Stăruind asupra vieții pilduitoare a acestei starețe, nu putem să ignorăm descendența sa dintr-o familie regală, care și-a pus amprenta pe întreaga ei lucrare. În pofida acestui fapt, asemenea altor cazuri în care persoane din familii regale au intrat în viața monahală, acest lucru s-a întâmplat dintr-o vocație sinceră și în cazul stareței Hilda, așa cum a subliniat cercetătoarea Susan Ridyard³³.

Hilda nu a fost singura monahie cu sânge regal. Amintim, pe scurt, pe: Ethelfryth, fondatoarea mănăstirii Ely, fiica regelui Anna al Angliei de Est și soția regelui Ecgrith al Northumbriei³⁴; Sexburga, altă fiică a regelui Anna al Angliei de Est și soția regelui Eorcenberht al Kentului; Ebba, fiica regelui Ethelfrid și sora regilor Eanfrid, Oswald și Oswy ai Northumbriei sau Cuthburga, fondatoarea mănăstirii Wimbourne din Dorset, sora regelui Ine de Wessex.

Karl J. Leyser a adus în discuție motivul pentru care regii, sau membri ai familiilor regale, rânduiau peste ctitoriile lor starețe din cadrul familiei. Potrivit acestuia, dorința regilor era aceea de a controla mai bine noile ctitorii, cu atât mai mult cu cât erau construite pe domeniile regale. Totodată, aveau grijă ca urmașii starețelor să fie tot din cadrul familiei, cel mai adesea moștenitori ai acestora³⁵. Așa cum subliniază Margaret Deanesly, așezămintele monastice, unele fondate

32. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 23, p. 260.

33. Susan RIDYARD, *The Royal Saints of Anglo-Saxon England: A Study of West Saxon and East Anglican Cults*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, pp. 74-79.

34. Aceasta nu a așteptat să devină văduvă. Căsătorindu-se cu regele Egfrith al Northumbriei, ea și-a păstrat fecioria timp de 12 ani, până în anul 672, când, în ciuda insistențelor soțului ei de a rămâne în lume, a depus voturile monahale. Henry MAYR-HARTING, *The Coming of Christianity to Anglo-Saxon England*, The Pennsylvania State University Press, University Park, Pennsylvania, 1991, p. 152.

35. Karl J. LEYSER, *Rule and Conflict in an Early Medieval Society: Ottonian Saxony*, Edward Arnold, London, 1979, p. 64.

sau conduse de starețe cu sânge regal, aveau și rolul de a-i ajuta pe regii și pe conducătorii care le-au susținut, prin lucrarea de răspândire a credinței nou îmbrățișate, dar și prin încercarea de a forma noi misionari în cadrul respectivelor așezăminte³⁶. Nu trebuie ignorat nici contextul social al vremii, în care bărbații, fie ei și regi, riscau să moară mai devreme decât soțiile lor, iar acestea să rămână văduve. O văduvă intrată în monahism, și, de ce nu, ajunsă stareță, se bucura de mult mai multă cinste în societate³⁷. Practica rânduiri femeilor din familiile nobile drept fondatoare sau conducătoare de obști monahale avea și rolul de a-i „scuti” pe bărbați de această sarcină, având în vedere că aceștia erau foarte potriviți fie în postura de consilieri ai regelui, fie în funcția de conducători ai oștirilor pe câmpul de luptă³⁸.

Starețele se bucurau de un respect deosebit și din partea regelui, fie că proveneau sau nu din familii regale. Acestea ieșeau adesea din mănăstire, mergând la curtea regală pentru discuții cu cei din conducerea regatului³⁹. În acest sens este importantă de menționat influența pe care o exercitau aceste starețe. Se pare că Hilda l-a încurajat pe Arhiepiscopul Teodor să trimită acuzatori la Papa Agato împotriva lui Wilfrid, pentru care ea avea resentimente de la Sinodul din 664, unde fuseseră în tabere adverse. Urmașa Hildei la conducerea mănăstirii de la Whitby, Elflada, a pledat la fratele ei, regele Egfrith, pentru întoarcerea lui Wilfrid⁴⁰.

Potrivit cercetătoarei Sarah Foot, în acest teritoriu monahismul s-a dezvoltat și datorită unei genozități a regilor de a oferi noilor așezăminte monahale pământ mult și de a le dota din belșug cu cele necesare traiului. Această generozitate a ajuns treptat să fie imitată de nobilii laici, care considerau că prin acest gest numele lor vor dăinui în amintirea noilor comunități⁴¹.

36. Margaret DEANESLY, *The Pre-Conquest Church in England*, Oxford University Press, New York, 1961, pp. 199-207.

37. H. MAYR-HARTING, *The Coming of Christianity to Anglo-Saxon England...*, p. 152.

38. C. NEUMAN DE VEGVAR, „Saints and Companions to Saints:...”, p. 54.

39. C. NEUMAN DE VEGVAR, „Saints and Companions to Saints:...”, p. 58.

40. M. BATESON, „Origin and Early History of Double Monasteries...”, p. 171.

41. S. FOOT, *Monastic Life in Anglo-Saxon England, c. 600-900...*, p. 79.

Barbara Yorke explică această generozitate a regilor printr-o concurență a lor în a abdica de la vechile tradiții păgâne și a deveni creștini. Fără îndoială că efervescenta spirituală din primele decenii ale secolului al VII-lea va fi ajuns rapid în regatele din jurul Kentului, însă este cunoscut faptul că dărâmarea sanctuarelor păgâne a avut loc abia în anii 650⁴². Și decalajul de timp în care au avut loc convertirile a dus la această concurență între regi privind înzestrarea mănăstirilor⁴³.

După anul 670 s-au generalizat în Anglia așa-zisele mănăstiri mixte, care erau formate dintr-un nucleu de maici, conduse de un stareț, mănăstiri întâlnite în special în Galia. Se pare că această formă de organizare monahală a fost introdusă în Anglia datorită contactelor dintre familiile nobile din Kent, Northumbria sau Anglia de Est cu comunitățile religioase de lângă Paris⁴⁴.

Se pare că prima mănăstire mixtă din Galia a fost cea de la Metz. Deși își datora existența unor misionari irlandezi, nu putem afirma că Sfântul Columban a fost cel care a organizat-o. Călugărița Waldrada, în timpul regilor franci Theodoric (511-534) și Theodebert (534-548) a locuit în interiorul orașului Metz, într-o mănăstire de călugărițe, construită pentru ea de o rudă de-a ei. Această mănăstire a fost refondată în anul 604 de Sfânta Glodesinda și închinată Sfântului Apostol Petru. Mai apoi, biserica mănăstirii a fost închinată Sfântului Ioan și, mai târziu, Sfântului Arnulf. Monahiile de aici, după trecerea la Domnul, erau îngropate în cimitirul de călugări, închinat tot Sfântului Arnulf. Biserica închinată Sfintei Glodesinda (care avusese hramul Sfântului Petru mai înainte) era situată la mică distanță de biserica închinată Sfântului Arnulf. Pentru a fi evitate dificultățile legate de traiul în comun, în anul 633, la 25 de ani după moartea Glodesindei (608), a fost ridicată o nouă biserică închinată Fecioarei Maria, la o distanță mai mare de

42. Potrivit lui Beda Venerabilul, Eorcenberht de Kent (640–664) a fost primul rege care a ordonat dărâmarea templelor păgâne. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, III, 8, p.146

43. Barbara YORKE, "The Reception of Christianity at the Anglo-Saxon Royal Courts", in: *Augustine and the Conversion of England*, ed. Richard Gameson, Stroud, 1999, p. 163

44. J. BLAIR, *The Church in Anglo-Saxon society...*, p. 81.

prima⁴⁵. De asemenea, a existat o deschidere către pelerinii mireni de ambele sexe pentru închinare la sfintele moaște⁴⁶.

Cea mai reprezentativă mănăstire mixtă a fost cea de la *Whitby*, condusă de stareța Hilda, despre a cărei viață am relatat în rândurile de mai sus. Potrivit lui Mary Bateson, modelul acesta de viață nu a luat naștere odată cu mănăstirea, ci a fost adus de Hilda de la Hartlepool, unde fusese înainte stareță⁴⁷.

O altă mănăstire dublă importantă a fost Mănăstirea de la *Coldingham*, condusă de Ebba, fiica regelui Ethelfrid și sora regilor Eanfrid, Oswald și Oswy. Este menționată de Beda ca fiind stareța mănăstirii unde regina Ethelfryth a fost tunsă în monahism de episcopul Wilfrid⁴⁸. Tot datorită lui Beda aflăm de existența, în secolul al VII-lea, a mănăstirilor duble de la *Bardney*⁴⁹, *Sheppey*⁵⁰, *Beverley*⁵¹, *Repton*⁵² și *Barking*⁵³. Cronica Anglo-Saxonă amintește și de o mănăstire dublă la *Wimborne*, înființată de Cuthburga, după moartea soțului ei, regele Alfridith al Northumbriei, la începutul secolului al VIII-lea⁵⁴.

În mănăstirile duble trăiau, conform tradiției, călugări și monahii, separați în lucrul zilnic, dar împreună la slujbele bisericești. Sunt mărturii conform cărora această separare era uneori foarte strictă. Astfel, călugărița Tetta, stareță la Wimborne, îi conducea pe călugării de acolo printr-un geam, interzicând inclusiv episcopilor intrarea

45. M. BATESON, „Origin and Early History of Double Monasteries“..., p. 149.

46. Jane Tibbets SHULENBURG, „Women’s Monasteries and Sacred Space: The Promotion of Saints’ Cults and Miracles”, în Lisa M. BITEL & Felice LIFSHITZ (eds.), *Gender and Christianity in Medieval Europe: New Perspectives*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, p. 75.

47. M. BATESON, „Origin and Early History of Double Monasteries“..., p. 169.

48. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 19, p. 246.

49. Această mănăstire era condusă de Ethelhilda. Tot aici se aflau moaștele regelui Oswald. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, III, 11, p. 152.

50. Condusă de stareța Sexburga, cumnata lui Ercombert, regele Kentului. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 19, p. 247.

51. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 23, p. 257.

52. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, III, 21, p. 175.

53. Prima mănăstire dublă din Essex, înființată de Erconwald, al patrulea episcop al acestui regat. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 7, p. 223.

54. ***, *The Anglo-Saxon Chronicle...*, p. 32.

în zona destinată monahiilor⁵⁵. Alte mărturii ne arată, dimpotrivă, o viață mănăstirească cu mai puține restricții. Potrivit lui Beda Venerabilul, monahiile de la Barking au crescut un băiat (nu se menționează al cui), al cărui nume era Esica, până la vârsta de trei ani, când a murit de ciură⁵⁶. La aceeași mănăstire dublă de la Barking, sub conducerea stareței Hildelith, monahii și monahiile, după ce treceau la Domnul, erau îngropați în același cimitir⁵⁷.

O parte dintre cercetători sunt de părere că existența mănăstirilor duble a fost principalul aspect al monahismului anglo-saxon împrumutat din Galia. Până ca Mayr-Harting să arate că această tradiție este de influență francă, se considera că mănăstirile mixte din spațiul anglo-saxon proveneau din tradiția irlandeză⁵⁸.

În perioada înfloritoare a monahismului anglo-saxon, mănăstirile duble au fost tolerate de către Biserică, însă s-a păstrat o oarecare reticență în privința traiului mixt al călugărilor și monahiilor. Arhiepiscopul Teodor de Canterbury condamnă cu fermitate această practică, în lucrarea *Penitential* (culegere de canoane despre pocăință), spunând că: „Nu este permis pentru călugări să aibă printre ei femei, nici pentru călugărițe să aibă printre ele bărbați“. În ciuda opoziției sale, Teodor afirmă în continuare: „Totuși, nu vom abandona această practică, ce este în tradiția acestei provincii“⁵⁹.

Existența lor s-a datorat și sumelor importante venite din funcționarea acestor mănăstiri, astfel că ele s-au bucurat de o susținere din partea conducătorilor laici⁶⁰.

Sfârșitul secolului al VII-lea este marcat de o înflorire a monahismului britanic, mănăstirile înființate în această perioadă adunând un

55. H. MAYR-HARTING, *The Coming of Christianity to Anglo-Saxon England..*, p. 152.

56. BEDE, *The Ecclesiastical History of the English People...*, IV, 8, pp. 224-225.

57. Stephanie HOLLIS, *Anglo-Saxon Women and the Church: Sharing A Common Fate*, Boydell, Rochester, 1992, p. 259.

58. H. MAYR-HARTING, *The Coming of Christianity to Anglo-Saxon England..*, p. 151.

59. THEODORE, “Penitential”, book I, VI, 8, in: Jhon T. MCNEILL & Helena M. GAMER (ed.), *Medieval handbook of penance*, Columbia University Press, New York, 1938, p. 204.

60. C. NEUMAN DE VEGVAR, “Saints and Companions to Saints:...” , p. 57.

număr semnificativ de nevoitori. Totodată, în jurul acestor mănăstiri s-au format comunități care au desfășurat activități economice și sociale importante, întocmai comunităților urbane, care intraseră în declin⁶¹.

Din cele enunțate în subcapitolul de mai sus se poate observa că prezența monahismului în Insula Britanică, în secolul VII, a fost una dinamică. Lucrarea începută de Augustin a fost continuată pe tot parcursul acestui veac, existând, în pofida lipsei unei tradiții monahale în rândul populației anglo-saxone, o reală dorință de asumare a acestui mod de trăire. Deși există o bogată aghiografie, consemnată de Beda, care arată un atașament sincer al oamenilor față de viețuirea monahală (exemplele cel mai potrivite fiind episcopii Aidan și Cuthbert), în secolul al VII-lea, în Insula Britanică, este vizibilă și o prezență a unui monahism exclusivist, al nobililor și al familiilor regale, născut din nevoia de a nu pierde domeniile regale pe care mănăstirile erau construite și din dorința de a dobândi un statut privilegiat în societate.

La început de secol VIII, viața monahală din Insula Britanică a cunoscut un ușor declin, care a fost urmat de o nouă perioadă de înflorire a monahismului, oprită în secolele ce au urmat de cucerirea normandă⁶².

61. Élisabeth LORANS, "Ensembles épiscopaux et espace urbain dans l'Angleterre anglosaxonne. Un état de la question", in: *Histoire urbaine*, 2003/1 (n° 7), p. 39.

62. Jane TIBBETTS SCHULENBURG, "Women's Monastic Communities, 500-1100: Patterns of Expansion and Decline", in: *Signs*, The University of Chicago Press, Vol. 14, No. 2, Working Together in the Middle Ages: Perspectives on Women's Communities (Winter, 1989), p. 269.